

La situació de la premsa a Espanya

MARGARITA RIVIÈRE*

Aquest és un resum de la ponència presentada per l'autora al *Seminaire International de l'Information* celebrat el passat octubre a la ciutat de Montpellier.

A Espanya la professió està molt dividida. Jo parlaré en nom del Col·legi de Periodistes de Catalunya, un grup que aplega 1.500 periodistes que treballen a Catalunya, la majoria dels quals a Barcelona. Vaig ser elegida directament per ells com un dels seus 21 representants en la direcció del Col·legi.

Hi ha una qüestió que ens preocupa molt, a Espanya i a Catalunya: "Com defensar de la millor manera possible la independència i la llibertat dels periodistes i dels ciutadans, amb lleis o sense". La nostra resposta és aquesta: "Depèn dels llocs, de les circumstàncies, de les experiències de cadascú". Aquí tot-hom sembla que coneix molt millor la situació de la premsa a

les Filipines, a Tailàndia o a l'Amèrica Llatina. Es coneixen menys, segons sembla, els problemes dels països "mitjans" com el meu, que tenen encara una democràcia força jove.

En una primera part donaré molt breument algunes dades sobre la realitat del nostre país després del nostre combat per la llibertat, des del franquisme, i sobretot durant la transició.

A Espanya, l'índex de lectura el 1987 era de 77 diaris per mil habitants. La mitjana, segons la UNESCO, és de 130 diaris per mil habitants. A França, la mitjana es situa entorn de 200 exemplars, enfront dels 450 aproximadament per a la Gran Bretanya, els 87 per a Itàlia, i els 500 aproximadament per a Suècia.

El 1975, l'índex per a Espanya era de 98 diaris per mil habitants. Aquell any, la xifra va ser important, perquè era l'any de la mort de Franco, cosa que explica l'augment en la lectura de diaris.

* Membre de la Junta de Govern del Col·legi de Periodistes de Catalunya

La venda dels diaris es troba actualment a la baixa. La difusió dels diaris a Catalunya és d'uns 600.000 cada dia. Podem anunciar una xifra semblant per a Madrid i això fa que la difusió total per a Espanya sigui d'1.200.000 exemplars aproximadament.

El 1985 hi havia a Espanya 76 diaris.

Tot plegat per dir que l'analfabetisme a Espanya, segons les últimes estadístiques, ja és tan sols d'un 6% —la qual cosa és realment remarcable, perquè tradicionalment aquesta xifra era molt més elevada.

Uns estudis recents del ministeri d'Educació mostren que l'analfabetisme funcional afecta 8 milions de persones sobre 38 milions d'habitants. Manuel Vázquez Montalbán, un escriptor molt conegut a casa nostra que ha estudiat a fons aquest fenomen en relació amb els mitjans, en conclou que a Espanya hem passat directament de l'analfabetisme a la TV. Aquesta absència d'hàbit de lectura dels diaris ha produït una cultura ben diferent.

La Constitució espanyola protegeix la llibertat d'expressió i el secret professional. És l'única constitució a Europa que reconeix el secret professional.

Els diaris tradicionalment defecitaris reben ajudes de l'Estat.

Avui, una nova llei dona dret a Espanya a tenir una televisió privada a més de les públiques. A

Catalunya, hi hem d'afegir el problema de la llengua. Dels cinc diaris d'informació general a Barcelona, dos són en català. El 1975 hi havia a Barcelona 11 diaris, tres dels quals eren esportius. Avui n'hi ha set, dos dels quals són esportius.

Com s'esdevé periodista a Espanya?

Tothom pot ser periodista. No hi ha un carnet professional. Normalment, són les mateixes empreses les que donen els seus propis carnets. Des de fa uns deu anys, el periodisme s'estudia a la universitat. Els estudis duren cinc anys. A Catalunya es calcula que hi ha 3.000 estudiants, i uns 7.000 a Madrid. La quantitat aproximada de llocs de treball és d'uns 10.000. El nombre de llicenciats en periodisme correspon al doble dels llocs de treball. A Catalunya, la mitjana d'edat és de 30 anys, un 1,25% són dones. A més d'uns quants sindicats localitzats com al País Basc, hi ha dos sindicats que tenen unes seccions especials de periodistes. Hi ha molt poques afiliacions: només un de cada 500 periodistes està sindicat. Vam intentar, l'any de la mort de Franco, formar a Catalunya un sindicat únic de periodistes, però l'experiència va ser un fracàs. La professió es viu com una élite i els periodistes no es volen syndicar.

La negociació dels salaris es fa a dins de cada empresa, a través del comitè d'empresa, i les dife-

rències salarials són considerables.

El nostre Col·legi afavoreix i estimula la sindicació.

Convé saber que, a casa nostra, el Col·legi és l'única associació professional. A Espanya, i sobretot a Madrid, la professió està completament dividida en associacions petites, i és difícil trobar-ne una que sigui representativa dels diferents grups de periodistes.

Però contra, tenim una gran patronal, l'AED (Associació d'Editors de Diaris), que negocia amb el govern.

Avui, el diari petit i el gran són realment rendibles. Les redaccions estan informatitzades. Hem viscut un gran boom publicitari el 1987. Els diaris i els setmanaris són uns productes comercials, més que no pas professionals. A tot arreu es tracta d'una cultura d'empresa.

Les relacions entre el poder socialista i la premsa no són fàcils, i des de fa tres anys hi ha una situació tensa. Avui dia, és molt legítim i alhora molt usual criticar el govern. Per contra, el poder econòmic, actualment en un paper de vedette, poques vegades és criticat.

Felipe González ha acusat sovint la premsa d'intoxicar i, en general, de no defensar els interessos socials. Els diaris i els setmanaris tenen fama de ser independents. En realitat, la premsa espanyola, respecte al conjunt de la premsa europea, es troba al

centre, i més aviat a la dreta, amb algunes excepcions al centre-esquerra.

A Catalunya, el nostre govern nacionalista i conservador no està sotmès a aquesta mena de crítiques. El periodista és el portaveu dels interessos econòmics, però passa molt sovint que calla.

A més, a Espanya, la premsa no parla mai d'ella mateixa i no publica les subvencions que rep del govern.

M'agradaria parlar, en una segona part, de l'experiència del Col·legi de Periodistes, que no més es coneix, fora d'Espanya, a través de l'estudi que en va fer l'IPI (International Press Institute). Vam rebre unes crítiques ferotges. Se'ns va retreure de ser franquistes o totalitaris. No obstant, hem fet activitats en defensa de la llibertat d'informació i d'expressió.

Així, durant els anys seixanta, es va constituir un grup democràtic de periodistes antifranquistes per fer aquesta mena d'activitats. El 1973, dos anys abans de la mort de Franco, aquest grup democràtic va guanyar les eleccions a l'Associació de la Premsa de Barcelona i per tant la direcció de la política del periodisme a Catalunya. De llavors ençà, aquest grup ha practicat una política d'obertura, de reconeixement i de reconciliació de la professió. Els antifranquistes, que no podien treballar als diaris, van ser reconeguts pel col·lec-

tiu professional. Avui el Col·legi agrupa periodistes de totes les tendències que defensen la professió i la llibertat d'informació. Vam fer vagues, vam tenir conflictes molt forts amb els patrons, que, contràriament als periodistes, tenien por d'afrontar el règim de Franco. El 1977, un grup de trenta periodistes del qual formava part, van ser expulsats de la redacció del "Diario de Barcelona", el diari més antic del continent, arran del canvi de direcció. Vam demanar la "clàusula de consciència", que no existia a Espanya (encara no hi havia Constitució) i vam obtenir indemnitzacions. Després d'aquest incident al diari barceloní, vam exercir unes pressions molt fortes perquè la "clàusula de consciència" i el secret professional figuressin en la futura Constitució. La Constitució, que va ser aprovada el 1978, menciona que cal regular la clàusula de consciència i el secret professional per mitjà d'una llei específica, cosa que encara no s'ha fet.

El 1982, el govern socialista tanca la premsa pública. Paral·lelament, autoritza les empreses i els editors a fer aparèixer els diaris el dilluns, cosa que fins llavors estava prohibida per una llei de començaments de segle que feia que els periodistes editessin ells mateixos els seus diaris.

La professió no va poder afrontar aquest tancament dels diaris administrats pels periodis-

tes. A Catalunya, la concurrència amb "El País", "El Periódico" i "La Vanguardia" era impossible. La "Hoja del Lunes", que estava administrada i editada per periodistes i que servia per finançar l'Associació de la Premsa, va tenir una crisi econòmica molt greu. Se'ns presentava una alternativa: d'una banda, abaixar els braços; de l'altra, practicar la fugida cap endavant.

Va ser llavors quan, amb el grup democràtic de periodistes, vam pensar a crear el Col·legi. Paral·lelament, vam decidir actuar per regularitzar la "clàusula de consciència" i el secret professional. Ens vam reunir amb Felipe González, el novembre de 1984, i ens va encarregar de fer un avantprojecte de llei. Aquesta llei encara no ha entrat el Parlament espanyol.

L'octubre de 1985, el Parlament va votar per unanimitat la creació del Col·legi, que va rebre el suport dels cinc grups, des dels comunistes fins als conservadors. Oficialment, es reconeixen tres vies d'accés a la professió: el títol universitari de periodista, qualsevol títol universitari més dos anys d'activitat, o cinc anys de pràctica professional.

La pertinença al Col·legi no és obligatòria. Els assalariats, com també els "freelance", poden ser membres del Col·legi.

El Col·legi ofereix als periodistes una protecció legal més gran, un servei mèdic i un servei jurídic. El finançament està assegu-

rat per les cotitzacions dels membres, però també per uns patrocinadors privats o públics que ajuden a organitzar seminaris de formació professional. Per primera vegada a Espanya, el Col·legi, juntament amb la facultat de Ciències Econòmiques de Barcelona i alguns patrocinadors, ha organitzat un Màster de periodisme econòmic.

El Col·legi també s'encarrega de vetllar per tots els assumptes que afecten la professió.

D'altra banda, el Col·legi també ha guanyat el concurs públic per administrar deu quioscos del centre de Barcelona, cosa que contribueix en part al seu propi finançament. Gràcies a aquestes iniciatives, hem passat dels 500 membres del 1985 als 1.500.

Les dificultats que vam tenir al començament, sobretot amb l'IPI, expliquen que vulguem a Catalunya una associació professional forta. Volem la independència, la llibertat dels col·lectius. Es una utopia pensar que la llibertat de premsa a Espanya estaria més ben defensada sense llei.

Per acabar, m'agradaria esmentar quatre problemes que ens preocupen molt.

El primer és el fenomen de concentració dels mitjans i el procés de compra per part de grans grups internacionals, que fan que les claus de la informació se'ns comencin a escapar, als periodistes espanyols.

El segon problema, en aquest

context, és la formació de periodistes. Per aquest motiu, el Col·legi prepara un Màster i organitza nombrosos cursos i freqüents trobades entre periodistes i altra gent.

La tercera preocupació és la nostra adscripció europea en l'horitzó del 1992. Ens agradaria trobar plataformes comunes amb col·legues europeus que tinguin uns problemes semblants als nostres. Volem seguir l'establiment de les lleis europees d'estructuració de la professió i trobar-nos amb col·legues llatins, per exemple, per veure què podem fer. La quarta inquietud concerneix el periodisme a l'Amèrica Llatina, amb la qual tenim uns lligams molt estrets a causa naturalment de la llengua. Cal de totes totes que intentem ser també els portaveus dels nostres col·legues de l'Amèrica Llatina en seminaris com aquest, perquè puguin trobar els camins de la llibertat. Estem completament disposats a col·laborar en tota mena d'iniciatives.

Agraeixo a l'Observatoire de l'Information i als meus col·legues l'atenció que han prestat a aquesta intervenció d'un periodista espanyol. Us demano que us interesseu per la nostra realitat. Ho torno a dir, som una democràcia jove, ens agradaria anar més de pressa del que anem, i comptem amb tots vosaltres en la nostra lluita per la llibertat d'informació i la llibertat d'expressió. ■